

”Extrafilm på tegnspråk”

Sluttrapport

Prosjektansvarlig:

Olle Eriksen

Forord

Prosjektet er finansiert av Extrastiftelsen gjennom Norges Døveforbund. Det er Statped, avdeling for læringsressurser og teknologiutvikling¹ som har hatt ansvar for gjennomføringen, og flere ulike fagpersoner innenfor avdelingen har bidratt i prosjektet.

Vi takker for velvilje og et godt samarbeid med Astma- og allergiforbundet om filmen «Trikset» og med Norsk Forbund for Utviklingshemmede og Karde AS om prosjektet «Kom og se – så godt!».

¹ Tidligere Utviklingsavdelingen ved Møller-Trøndelag kompetansesenter

Sammendrag

Extrastiftelsen (tidligere Helse og Rehabilitering) har opp gjennom årene gitt støtte til produksjon av en del filmer gjennom de ulike organisasjonene. Dette er ofte svært nyttige filmer – til opplysning og informasjon for brukere, nettverk, lærere og allmennheten. En del av filmene ligger på nettet, og en del er utgitt på DVD. Noen få av disse filmene er tekstet, og nesten ingen er tilpasset tegnspråklige. Det betyr at det er en god del av disse filmene som ikke er tilgjengelige for døve og hørselshemmede. Dette er ikke i tråd med prinsippene om universell utforming og tilgjengelighet for alle.

Målgruppen for tegnspråkversjonen er alle som bruker norsk tegnspråk. Tekstet versjon vil gjøre filmene tilgjengelig for alle hørselshemmede i Norge.

Det var i søknaden bestemt at vi skulle tekste og tolke én film som var ferdig produsert og distribuert, og én som var under utvikling/produksjon.

Som ferdig produsert film var filmen «Triksset» valgt ut. Vi fikk tilsendt master i god kvalitet fra Astma- og allergiforbundet. Det ble spilt inn tegnspråktolkning som ble lagt over filmen, og filmen ble lagt på YouTube. Det ble det skrevet undertekst, og denne filen ble lastet opp på YouTube slik at man kan velge å se den tegnspråktolkede filmen med eller uten tekst. Det ble også lastet opp en versjon uten tegnspråktolk, slik at de som ønsker det kan se filmen med tekst uten tolk. Link til filmen med tegnspråktolk og teksting ble lagt på nettsidene til Astma- og allergiforbundet.

Som prosjekt under utvikling ble det valgt filmene i prosjektet «Kom og se – så godt!». Dette er mange småfilmer om matlaging rettet mot utviklingshemmede. Prosjektet ble gjennomført av Karde AS gjennom Norsk forbund for utviklingshemmede. Vi ble koblet på midt i prosjektperioden, slik at vi skulle kunne publisere videoene med tekst og tegnspråktolk samtidig med originalfilmene. Dette prosjektet finnes på www.matfilmer.org, og alle de ulike variantene er integrert i samme løsning. Brukerne kan altså velge om man vil se filmen med eller uten tekst eller tegnspråktolk.

Det blir i rapporten lagt spesielt vekt på at tegnspråktolkningen må være av god kvalitet, og beskrevet en del faktorer man må ta hensyn til.

Hovedkonklusjoner:

- For fremtidige filmprosjekter finansiert av Extrastiftelsen anbefales det sterkt at teksting blir et absolutt minstekrav, og at dette blir utformet som et krav i retningslinjene for prosjekter.
- Tegnspråktolkning av filmene bør tilstrebes, spesielt når det gjelder filmer som er rettet mot barn.
- Tekstet og tolket versjon bør foreligge samtidig og ha samme distribusjon.

1. Bakgrunn for prosjektet/Målsetting

Extrastiftelsen (tidligere Helse og Rehabilitering) har opp gjennom årene gitt støtte til produksjon av en del filmer gjennom ulike brukerorganisasjoner. Dette er ofte svært nyttige filmer – til opplysning og informasjon for brukere, nettverk, lærere og allmennheten. En del av filmene ligger på nettet, og en del er utgitt på DVD. Noen få av disse filmene er tekstet, og nesten ingen er tilpasset tegnspråklige. Det betyr at det er en god del av disse filmene som ikke er tilgjengelige for døve og hørselshemmede. Dette er ikke helt i tråd med prinsippene om universell utforming og tilgjengelighet for alle.

For fremtidige prosjekter burde i det minste teksting være et krav, men døve vil nok i mange tilfeller foretrekke tegnspråktolkning av filmene. Spesielt vil dette gjelde barn i og med at leseferdighetene kan variere mye for denne gruppen.

Statped, avdeling for læringsressurser og teknologiutvikling² har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet landsdekkende ansvar for utvikling av undervisningsmaterieell til hørselshemmede elever i førskole, grunnskole, videregående skole, voksenopplæring og lærerutdanning. Mye av dette materiellet er på tegnspråk, og det finnes på nettstedet www.erher.no. Blant annet blir de ukentlige sendingene til TV2-Skole tegnspråktolket av Statped og lagt ut på dette nettstedet. Vi har også tilpasset en del annet undervisningsmaterieell med tegnspråktolkning, men den typen filmer som er nevnt ovenfor er ikke direkte undervisningsmaterieell og faller derfor utenfor oppdraget for Utdanningsdirektoratet.

Vi ønsket derfor å starte et forprosjekt for Extrastiftelsen hvor vi kunne tilpasse én eksisterende film, men også kobles på ett nytt prosjekt som hadde fått bevilgning fra Extrastiftelsen for å lage film men som ikke var ferdig med produksjonen. Dermed kunne vi gå inn i samarbeid med produsenten på et tidlig tidspunkt og sørge for at det lages en versjon av filmen som er tilpasset døve og hørselshemmede og som får samme distribusjon som originalfilmen. Hvis en film distribueres på DVD vil det være fint om det på samme DVD finnes en versjon med tekst og tegnspråk, eller hvis filmen ligger på nett vil det være fint om det var et valg for å se filmen med tekst eller tegnspråk. Dette i motsetning til i ettertid å lage en egen versjon med tekst og tegnspråk som må ha en egen distribusjon.

Det skulle lages en tegnspråktolket versjon av animasjonsfilmen “Trikset”, animasjonsfilm for barn produsert for Norges Astma- og Allergiforbund (NAAF) av Storm AS. Filmen skulle også tekstes.

I tillegg skulle det velges et nytt filmprosjekt. Vi skulle kobles til produsenten og gå inn i et samarbeid med dem slik at det ble laget en tegnspråktolket versjon av filmen med samme distribusjon som originalversjonen. Denne filmen skulle også tekstes.

Disse to eksemplene skulle så vurderes og evalueres og gi grunnlag for en ny strategi for en bedre universell utforming av film finansiert av Extrastiftelsen.

² Tidligere Møller-Trøndelag kompetansesenter, Utviklingsavdelingen

Målgruppen for tegnspråkversjonen er alle som bruker norsk tegnspråk. Tekstet versjon vil gjøre filmene tilgjengelig for alle hørselshemmede i Norge.

2. Prosjektgjennomføring/Metode

Statped, avdeling for læringsressurser og teknologiutvikling³ har lang erfaring med teksting og tolking av video for hørselshemmede.

Teksting av video

Teksting foregår på manuell, konvensjonell måte. Vi bruker verktøyet <http://subtitle-horse.com/>, og tekstfiler kan da eksporteres til bruk på DVD eller på nettet.

Tegnspråktolking på video

Tolken står foran videokameraet i et studio med chroma-key (blå eller grønn vegg som bakgrunn). Denne teknologien gjør at man kan legge inn originalvideoen som skal tolkes som bakgrunn slik at det ser ut som om tolken står foran videoskjermen.

Tolking kan foregå på ulike måter, og kvaliteten på resultatet vil også kunne variere mye.

Den billigste og enkleste metoden ville vært å leie inn en tegnspråktolk, spille av videoen som skal tolkes med lyd i studio, og spille inn tolken direkte. Man ville da ikke brukt lenger tid i studio enn originalvideoens spilletid. Mange tror umiddelbart at dette er en akseptabel metode – det vil tilsvare metoden man ofte bruker når man leser inn lydbøker – en skuespiller sitter i studio og leser direkte

³ Tidligere Møller-Trøndelag kompetansesenter, Utviklingsavdelingen

fra boken uten større forberedelser. Det er imidlertid en stor forskjell: Når man leser inn en lydbok er oppgaven å lese høyt det som står i boken – det er ingen oversettelsesprosess som er nødvendig. Når man skal tolke fra norsk tale til norsk tegnspråk må man oversette fra ett språk til et annet, og det er en vesentlig mer komplisert prosess. All erfaring tilsier at hvis man bruker denne metoden til tegnspråktolkning av video, vil man få svært dårlig kvalitet på produktet.

For at man skal få bra kvalitet på tolkningen, er det en del faktorer som har betydning:

Tolkens erfaring – profesjonelle og personlige egenskaper. Det er avgjørende at man bruker en erfaren tolk som kan fremstå foran kamera på en god og trygg måte, som har god formidlingsevne og som passer til sjangeren.

Tolkens forberedelsesmuligheter. Det er avgjørende for god kvalitet at tolken får gode muligheter til forberedelse. Selvsagt mulighet til å se gjennom filmen flere ganger, og gjerne også spille inn en «kladd» på video. Da kan noen se gjennom kladden og gi respons på tolkningen før man tar opptak i studio. Noen ganger ønsker man kanskje å bruke en døv person som formidler i studio, og da vil gjerne en slik «kladd» være utgangspunktet for den døve tolkens formidling (i og med at den døve tolken ikke kan høre filmlyden og ta utgangspunkt i den).

Teknisk tilrettelegging. Man bør bruke et bra utstyrt studio med god lyssetting og chroma-key (blå eller grønn vegg som bakgrunn). Det brukes en prompter (se bilde) som kan vise tekst eller video foran kameralinsen. Dette gjør at tolken kan se på teksten/videoen og samtidig ha øyekontakt med kamera. Hvis man bruker en hørende tolk, spiller man av originalvideoen med lyd i prompteren. Hvis man bruker en døv tolk, spiller man av «kladdevideoen» (evt. mikset sammen med originalvideoen) i prompteren.

Delprosjekt 1 – tekste og tolke en eksisterende film

Det var i søknaden bestemt at vi skulle tekste og tolke én film som var ferdig produsert og distribuert, og én som var under utvikling/produksjon. Som ferdig produsert film var filmen «Trikset» valgt ut. Vi fikk tilsendt master i god kvalitet fra Astma- og allergiforbundet. Det ble spilt inn tegnspråktolkning som ble lagt over filmen, og filmen ble lagt på YouTube. Undertekst ble det skrevet, og filmen ble lastet opp på YouTube slik at man kan velge å se den tegnspråktolkede filmen med eller uten tekst. Det ble også lastet opp en versjon uten tegnspråktolk, slik at de som ønsker det kan se filmen med tekst uten tolk. Link til filmen med tegnspråktolk og teksting ble lagt på nettsidene til Astma- og allergiforbundet.

The screenshot shows the website for Astma- og Allergiforbundet. The logo is in the top left, with the text 'ASTMA- OG ALLERGIFORBUNDET - gjør Norge friskere'. Below the logo is a navigation menu with links for 'Astma', 'Allergi og overfølsomhet', 'Eksem', 'Kols', 'Inneklima', and 'Uteluft'. The main content area features a sidebar on the left with links for 'Astma', 'Fakta om astma', 'Astma og kulde', 'Arbeidsrelatert astma (yrkesastma)', 'Astmakontroll - NAAFs informasjonsbrosjyre', 'Har barnet mitt astma? En veileder for foreldre', '10 hyppig stilte spørsmål om barn og astma', 'Film om astma', 'Trikset - animasjonsfilm for barn', and 'Jonas varmemaske'. The main content area has a title 'Trikset - med tegnspråktolk' and a date 'Dato publisert: 07.02.2014 Sist oppdatert: 07.02.2014'. Below the title is a video player showing a scene from the film 'Trikset' with a sign language interpreter. The video player has a play button in the center and a progress bar at the bottom showing '00:00 / 11:15'.

<http://www.naaf.no/astma/trikset/Trikset-med-dovetolk/>

Delprosjekt 2 – tekste og tolke en film under utvikling

Til dette delprosjektet ble filmene som ble utviklet i prosjektet «Kom og se – så godt!» valgt. Dette er mange småfilmer om matlaging rettet mot utviklingshemmede. Prosjektet ble gjennomført av Karde AS gjennom Norsk forbund for utviklingshemmede. Vi ble koblet på midt i prosjektperioden, slik at vi skulle kunne publisere videoene med tekst og tegnspråktolk samtidig med originalfilmene. Dette prosjektet finnes på www.matfilmer.org, og alle de ulike variantene er integrert i samme løsning. Brukerne kan altså velge om man vil se filmen med eller uten tekst eller tegnspråktolk. Strengt tatt skulle Statpeds rolle bare være å bidra med teksting og tolking, men i praksis ble vi involvert i større deler av arbeidet (sluttbearbeiding av videofilmene og utvikling av nettstedet). Dette fordi vi hadde nødvendig kompetanse for å tilrettelegge nettsidene på en god måte, blant annet ved at de ble tilpasset bruk på nettbrett, og at det ble lagt inn autostopp i oppskriftene, slik at brukeren av «kokeboken» kunne stå med nettbrettet på kjøkkenbenken og følge oppskriften selv – trinn for trinn.

Oppskrifter fra kokeboken «Så godt!»

Tegnspråk Supper

Kom og se - så godt! - Afrikansk tomatsuppe - på tegnspråk

Afrikansk tomatsuppe

Blomkålsuppe

Spill vanlig film Spill film med stopp

Supper Salater og grønnsaker Fisk Kjøtt Dessert Bakst Home

Dette er en oppskrift fra kokeboken "SÅ GODT!".

3. Resultater og resultatvurdering

Fra prosjektsøknaden:

Prosjektet vil bedre tilgjengeligheten til opplysningsfilm for døve og hørselshemmede mennesker. For eksempel vil døve barn som har astma kunne få tilgang til film som er laget om dette temaet – døve foreldre vil kunne få tilgang til informasjonsfilm som omhandler barn og kreft. Kort sagt vil informasjonsfilm som er laget for ulike formål også bli tilgjengelig for mennesker som ikke hører.

I dette prosjektet skulle vi tekste og tolke to filmer for å få erfaringer fra to ulike måter å jobbe på: Tekste og tolke én eksisterende film og én film som var under utvikling.

I forhold til arbeidsmengde var det i dette tilfellet klart mindre arbeid å tilpasse filmen som var ferdig, men hovedårsaken til dette var at vi tok på oss en god del ekstraarbeid i det andre delprosjektet (ferdigstilling av video og arbeid med nettsiden). Det førte til et bedre og mer helhetlig produkt, men normalt så ville ikke dette ekstraarbeidet ha vært nødvendig. Hvis vi ved senere anledninger bare tar ansvar for selve tekstingen og tolkingen, vil det medføre den samme arbeidsmengde om vi skulle tilpasse en publisert film eller en film som var ferdig til publisering.

I forhold til kvalitet på ferdig produkt vil det være svært fordelaktig å foreta teksting og tolking før publisering. Man kan da få ett felles produkt som også er tilpasset hørselshemmede. Dette er i tråd med tanken om universell utforming, og dette poenget kan også brukes i informasjon og reklame for produktet (jfr. vedlagte nyhetsbrev om «Kom og se – så godt!»).

Når det gjelder kostnadene til teksting og tolking, vil dette i stor grad avhenge av kompleksiteten til teksten som skal formidles. I dette prosjektet har vi gjort jobben med teksting og tolking selv, men vi har også kontaktet noen eksterne aktører for å innhente prisoverslag. Ut fra dette har vi laget følgende meget veiledende overslag for en video på **ca. 60 minutter med middels kompleksitet**:

- **Teksting ca. kr. 15.000** (produksjon av tekstfil og teknisk implementering).
- **Tegnspråktolking ca. kr. 30.000** (oversetting, innspilling i studio, redigering og teknisk implementering)

Som nevnt er dette bare veiledende tall, og man må se nærmere på hvert enkelt prosjekt for å kunne beregne dette mer nøyaktig. Blant annet vil det være av betydning hvor mye tid men bruker på administrasjon og samordning, hvilket format filmen skal distribueres i osv.

Når det gjelder tolking, ser vi av arbeidet med «Triksset» at det kunne være et godt alternativ å ha mulighet til å «fryse» filmen når tegnspråktolken er aktiv. Det er ganske mye «action» i filmen, og det er vanskelig å få med seg alt når man samtidig skal se på tegnspråktolken. Dette forutsetter at man får tillatelse fra produsenten av filmen, og det vil også medføre noe ekstra arbeid.

4. Oppsummering/Konklusjon/Videre planer

Extrastiftelsen (tidligere Helse og Rehabilitering) har opp gjennom årene gitt støtte til produksjon av en del filmer gjennom de ulike organisasjonene. Dette er ofte svært nyttige filmer – til opplysning og informasjon for brukere, nettverk, lærere og allmennheten. En del av filmene ligger på nettet, og en del er utgitt på DVD. Noen få av disse filmene er tekstet, og nesten ingen er tilpasset tegnspråklige. Det betyr at det er en god del av disse filmene som ikke er tilgjengelige for døve og hørselshemmede. Dette er ikke i tråd med prinsippene om universell utforming og tilgjengelighet for alle.

Hovedkonklusjoner:

- For fremtidige filmprosjekter finansiert av Extrastiftelsen anbefales det sterkt at teksting blir et absolutt minstekrav, og at dette blir utformet som et krav i retningslinjene for prosjekter.
- Tegnspråktolking av filmene bør tilstrebes, spesielt når det gjelder filmer som er rettet mot barn.
- Tekstet og tolket versjon bør foreligge samtidig og ha samme distribusjon.